

ФЕНОМЕН НАСТАВНИЦТВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

MENTORING PHENOMENON IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Карпенко О.М., викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Зеленський Є.С., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Наукова стаття присвячена актуальній для Національної поліції України темі дослідження феномена наставництва.

Під наставництвом в Національній поліції у статті запропоновано розуміти складову частину професійного навчання поліцейських, сутність якої полягає в набутті професійних знань, умінь та навичок щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку безпосередньо під час виконання службових обов'язків на посаді.

Автор виділяє такі особливості феномена наставництва в Національній поліції України:

- наставництво – це вид професійного навчання поліцейських;
- метою наставництва є набуття професійних знань, умінь та навичок щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;
- навчання відбувається безпосередньо під час виконання службових обов'язків на обійманій поліцейським-стажером посаді;
- наставник – це досвідчений поліцейський, який виконує службові обов'язки на високому професійному рівні, володіє високими моральними якостями та достатніми педагогічними навичками;
- поліцейський, щодо якого встановлюється наставництво (стажер), – це особа, яка закінчила курси початкової професійної підготовки або вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання та вперше призначена на посаду, або особа, яка переміщена на іншу посаду, якщо виконання нових посадових обов'язків потребує додаткових знань та практичних навичок.

Крім того, позицію щодо визнання наставництва видом професійного навчання поліцейського запропоновано закріпити на законодавчому рівні, реалізуючи один із запропонованих варіантів:

- 1) винесення наставництва в окремий вид професійного навчання: відповідно, треба доповнити Закон України «Про Національну поліцію» та прийняти Наказ МВС України «Про затвердження Положення про наставництво в Національній поліції України»;
- 2) зарахування наставництва до службової підготовки: доповнити Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, що затверджене Наказом МВС України від 26.01.2016 р. № 50.

Ключові слова: наставництво, поліція, наставник, стажер, поліцейський, завдання.

The scientific article is devoted to the topic of research of the phenomenon of mentoring in the National Police of Ukraine, which is relevant for the National Police of Ukraine.

The mentoring of the National Police is the component of professional training of police officers, the essence of which is to acquire professional knowledge, skills and abilities to protect human rights and freedoms, combat crime, maintain public safety and order directly in the line of duty.

The author highlights the following features of the phenomenon of mentoring in the National Police of Ukraine:

- mentoring is a type of professional training of police officers;
- the purpose of mentoring is to acquire professional knowledge, skills and abilities to protect human rights and freedoms, combat crime, maintain public safety and order;
- training takes place directly during the performance of official duties in the position held by a police trainee;
- a mentor is an experienced police officer who performs duties at a high professional level, has high moral qualities and sufficient pedagogical skills

– a police officer under mentorship (trainee) is a person who has completed initial training courses or a higher education institution with specific training conditions and has been appointed for the first time; or a person who has been transferred to another position if the performance of new job responsibilities requires additional knowledge and practical skills.

In addition, the position on the recognition of mentoring as a type of professional training of police officers is proposed to be enshrined in law, implementing one of the proposed options:

- 1) mentoring in a separate type of professional training: accordingly amend the Law of Ukraine "About the National Police" and adopt the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Regulations on mentoring in the National Police of Ukraine";
- 2) assignment of mentoring to in-service training: to supplement the Regulations on the organization of in-service training of employees of the National Police of Ukraine, approved by the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 26.01.2016 № 50.

Key words: mentoring, police, mentor, trainee, police officer, task.

Актуальність теми. В умовах розбудови України як європейської держави одним з аспектів, які потребують удосконалення (а спроби цього досягти не залишені і дотепер), є компетентна сильна сучасна поліція, співробітники якої надають правоохоронні послуги населенню держави. Заходи, які сприяють реформуванню поліції, застосовуються регулярно керівництвом МВС України, Національної поліції України. Проте, на наш погляд, ключовим елементом якості роботи поліції загалом є якість роботи окремого поліцейського.

Постановка проблеми. Ми можемо перерахувати багато факторів, які впливають на якість роботи поліцейського, та виділяємо недостатність практичного досвіду в молодих фахівців, які щойно закінчили курси первинної професійної підготовки або вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання. Для набуття практич-

ного досвіду молодим фахівцям потрібен правильний приклад у роботі, який може продемонструвати досвідчений поліцейський, результати служби якого є високими. Саме феномену наставництва, який нині на законодавчому рівні відсутній в українській поліції, і присвячена ця наукова стаття.

Стан дослідження проблеми. Вітчизняні наукові дослідження, присвячені наставництву в органах внутрішніх справ, проводилися такими вченими, як Г. Андреева, О. Пархоменко-Куцевіл, К. Федорова, О. Чапала, А. Чернігова, А. Юрченко та ін. Акцент у цих дослідженнях зроблено в основному на професійній та мотиваційній адаптації молодих співробітників вказаних органів. Реформування МВС України від 2014 р. внесло корективи в діяльність поліцейських, проте комплексних сучасних наукових досліджень, які б вивчали

феномен наставництва саме у Національній поліції України, проведено не було.

Тому **метою статті** є дослідження феномена наставництва в Національній поліції України.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти, що являє собою наставництво в Національній поліції, звернімося до енциклопедичних джерел. Так, відповідно до тлумачного словника української мови, «наставництво» – це діяльність, що полягає в поданні допомоги порадами, навчанням і т. ін. [1].

Законодавчого визначення терміна «наставництво в поліції» не надано, проте історія вітчизняної міліції свідчить, що наставництво завжди було в центрі уваги керівництва МВС України. У наказах, директивах, інших нормативних документах МВС України постійно акцентується на збереженні та розвитку принципу професійної спадкоємності, тобто передачі знань і досвіду молодим працівникам [2]. Після реформування міліції України в Національну поліцію України сам феномен наставництва перестав повноцінно функціонувати і тільки зараз починає відроджуватися шляхом запровадження окремих програм.

Наприклад, у патрульній поліції України вже понад рік стартував проект, зміст якого полягає у підготовці менторів зі складу діючих патрульних. Після навчання до патрульних автомобілів менторів направляють для отримання практичних навичок молодих фахівців, які щойно закінчили курси початкової підготовки. «Mentor» у перекладі з англійської означає «наставник».

Усі ментори пройшли підготовку, спрямовану на розвиток лідерських, педагогічних якостей від європейських та вітчизняних партнерів Національної поліції. Усі ментори отримали сертифікати. Під час проведення наставництва ментори та стажери заповнюють відповідну звітну документацію про реалізовані заходи, а ментори також дають оцінку діяльності стажерів. Та все ж це не повсякчасне явище, а скоріше ініціатива патрульної поліції, яка поки не знайшла нормативного закріплення.

Водночас варто зазначити, що нормативно встановлено, що наставництво в митних органах України є складовою частиною професійної підготовки особового складу митного органу, спеціалізованої митної установи, організації, однією з форм підвищення професійної майстерності кадрів, здобуття достатніх професійних знань, умінь, практичного досвіду для виконання завдань, поставлених перед митною службою України [3]. Тобто наставництво у цьому випадку є частиною обов'язкової професійної підготовки, а сутність його полягає в набутті саме професійних знань, умінь та навичок для виконання поставлених завдань.

Проводячи паралелі між наставництвом у митних органах України та наставництвом у Національній поліції, можна зробити висновок, що якщо наставництво є діяльністю щодо набуття знань, умінь та навичок, то можна говорити, що наставництво можна вважати видом професійного навчання поліцейського. У цьому випадку наставник передає свій досвід молодому фахівцеві, який стає більш компетентним.

Якщо поліцейського призначено наставником, він має по-іншому ставитися до своїх діянь, оскільки відтепер він відповідає не тільки за себе, а й за підопічного, який має брати з наставника приклад. Така відповідальність вимірюється моральними категоріями та результатами службової діяльності. Виховуючи підопічного, наставник має володіти не тільки високими професійними якостями, але й високими організаційними здібностями, знаннями у сфері психології та педагогіки.

Позицію щодо визнання наставництва видом професійного навчання поліцейського пропонуємо закріпити на законодавчому рівні. Для цього пропонуємо два шляхи вирішення питання.

Перший шлях передбачає винесення наставництва в окремий вид професійного навчання. Відповідно, пропонуємо внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію» [4] і доповнити ст. 72 «Професійне навчання поліцейських» пунктом 5 «наставництво». Крім того, пропонуємо також доповнити Закон України «Про Національну поліцію» ст. 75-1 «Наставництво», в якій дати визначення та загальну характеристику цьому виду професійного навчання поліцейських.

Вважаємо доречним доповнити наявні нормативно-правові акти МВС України окремим Наказом МВС України «Про затвердження Положення про наставництво в Національній поліції України», в якому детально описати дане явище. Пропонуємо виділити такі розділи Положення: загальні положення; завдання наставництва; організація наставництва; вимоги до наставників, їхні права та обов'язки; порядок призначення наставників та припинення наставництва; права та обов'язки стажерів; критерії оцінювання результатів наставництва; контроль за виконанням наставництва.

Другий шлях передбачає зарахування наставництва до службової підготовки. Відповідно, пропонуємо внести зміни до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, що затверджене Наказом МВС України від 26.01.2016 р. № 50 [5], зокрема пункт 6 Положення доповнити таким видом службової підготовки, як наставництво, давши йому визначення, а також доповнити Положення окремими розділами, в яких дати характеристику порядку проведення наставництва та порядку його оцінювання.

Зважаючи на вищесказане та зміст діяльності Національної поліції України, визначений у нормах Закону України «Про Національну поліцію» [4], «наставництво в Національній поліції» пропонуємо визначити як складник професійного навчання поліцейських, сутність якого полягає в набутті професійних знань, умінь та навичок щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку безпосередньо під час виконання службових обов'язків на посаді. Це визначення якраз і пропонуємо закріпити на правовому рівні.

Варто також зауважити, що зміст наставництва не має обмежуватися лише передачею професійних знань, умінь та навичок. Наставник – це приклад, який має наслідувати стажер. Це стосується особистих, морально-вольових якостей, громадянської та життєвої позиції, усвідомленого ставлення до службових обов'язків, тощо. Також завданням наставника має стати допомога в адаптації стажера до умов несення служби.

Отже, на наш погляд, завданнями наставника в поліції мають стати:

- 1) оптимізація процесу формування та розвитку професійних знань, умінь та навичок поліцейських, щодо яких відбувається наставництво;
- 2) надання допомоги в адаптації поліцейського до умов та особливостей несення служби;
- 3) виховання професійно значущих особистих якостей поліцейського;
- 4) сприяння відпрацювання навичок службової поведінки поліцейського відповідно до поліцейського етикету, правил поведінки та стандартів;
- 5) формування активної громадянської та життєвої позиції, розвиток відповідального та усвідомленого ставлення до службових обов'язків;
- 6) навчання поліцейського вимог нормативно-правових актів щодо виконання службових обов'язків;
- 7) реалізація заходів щодо недопущення ранньої професійної деформації особистості поліцейського;
- 8) надання моральної та психологічної підтримки поліцейському в подоланні професійних труднощів, що виникають під час виконання службових обов'язків;

9) розвиток у поліцейського зацікавленості у службовій діяльності і закріплення на службі в поліції.

Запропоноване нами визначення наставництва та завдань наставника в Національній поліції України навмисне не акцентує на тому, що наставництво застосовується лише до молодих фахівців, оскільки, на наш погляд, феномен наставництва має встановлюватися до таких категорій осіб:

- особи, які закінчили курси початкової професійної підготовки або вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання та вперше призначені на посаду;

- особи, які переміщені на іншу посаду, якщо виконання нових посадових обов'язків потребує додаткових знань та практичних навичок.

Тобто, якщо дільничний офіцер поліції виявить бажання перевестися на посаду слідчого, то за ним має бути закріплений наставник, незалежно від стажу роботи на посаді дільничного офіцера поліції.

Висновок. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що наставництво – це важливий елемент навчання та виховання поліцейського, спрямований на формування професіонала, фахівця своєї справи, який володіє високими моральними та духовними якостями.

Пропонуємо виділити такі особливості феномена наставництва в Національній поліції України, які в разі запровадження мають бути йому притаманні:

- наставництво – це вид професійного навчання поліцейських;

- метою наставництва є набуття професійних знань, умінь та навичок щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

- навчання відбувається безпосередньо під час виконання службових обов'язків на обійманій поліцейським-стажером посаді;

- наставник – це досвідчений поліцейський, який виконує службові обов'язки на високому професійному рівні, володіє високими моральними якостями та достатніми педагогічними навичками;

- поліцейський, щодо якого встановлюється наставництво (стажер), – це особа, яка закінчила курси початкової професійної підготовки або вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання та вперше призначена на посаду, або особа, яка переміщена на іншу посаду, якщо виконання нових посадових обов'язків потребує додаткових знань та практичних навичок.

Запровадження феномена наставництва в Україні сприятиме швидшому формуванню професійних якостей поліцейських, підвищенню стійкості поліцейських до труднощів несення служби, подоланню явища плинності кадрів у поліції, яке спостерігається нині, підвищенню рівня довіри населення до поліції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 11, 1980. С. 697. URL: <http://sum.in.ua/s/nastavnyctvo>.
2. Лаврик Ю.В. Наставництво серед працівників ОВС як один із методів підвищення рівня підготовки правоохоронця. *Право і безпека*. 2006. № 5'2. С. 160–163.
3. Про затвердження Положення про наставництво в митній службі України : Наказ Державної митної служби України від 01.03.2011 р. № 144. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0144342-11>.
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
5. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>